21. Vega-litteratur.

Orden: *Nordenskiöld* och *Palander*, *Vega* och *Nordostpassagen* hafva så länge susat i luften, brunnit i ljus, dränkts i skålar och tryckts med alla upptänkliga stilar, att vi här icke skola ytterligare anlita dem, utan åtnöja oss med att kasta en blick på Vega-litteraturen, samt meddela några af dess alster såsom särskildt upplysande eller bärande uttryck af den allmänna glädjestämning, som vetenskapens och sjömannaskapets förenade stordåd väckt bland vårt folk.

De förnämsta af Vega-litteraturens alster äro onekligen de båda festbladen, som Ny Illustrerad Tidning och Publicistklubben utgifvit. Båda äro åtföljda af talrika, delvis synnerligt lyckade illustrationer. N. Ill. Tidnings festblad öfverglänser sin samtida i porträttsamlingen; Publicistbladet, »Nordostpassagen» kalladt, är ensamt i sitt slag på kartans och vignetteckningens område. Ett förträffligare porträtt än det af Nordenskiöld på festbladets första sida, med det allvarsfyllda tänkedigra anletet, skuggadt af pelsmössan, torde det svenska träsnideriet icke hafva att uppvisa. Festbladet innehåller vidare ett vackert porträtt af Palanders karaktäristiska drag, med den breda pannan och den kloka men ljusa blicken, samt goda afbildningar af alla deltagarne i färden, besättningen inberäknad. »*Nordostpassagens*» hufvudstyrka i afseende på illustrationerna ligger i den ypperliga kartan, som åskådliggör hela färden, äfvensom föregående svenska ishafsfärder. Af de båda bladens rikhaltiga och mångsidiga innehåll hafva vi funnit oss mest tilltalade af *Ernst Beckmans* sång *till Vegas besättning*, *Professor Torells* framställning af *Vegaexpeditionens vetenskapliga resultat*, samt af *Topelii* qväde »*Vegas spår*», hvilka vi här nedan taga oss friheten att återgifva,

tillika med *frih. O. Stackelbergs* präktiga helsningsqväde till Vegafararne vid aftäckningen af den minnessten öfver deras bedrift, som rests på Skeppsholmen af flottans män. *)

För öfrigt hafva alla tidningar varit uppfyllda med beskrifningar, skåltal och lofqväden öfver det fredliga stordådet och dess hjeltar, hvilka det skulle fordras många sidor för att endast uppräkna. Vi åtnöja oss derför med att omnämna talen vid vetenskapsakademiens festmiddag, Stockholms Dagblads präktiga beskrifning på festen, samt slutligen en berättelse i N. Illustr. tidning 1:sta Maj: »*Från Vegas vinterqvarter*» af den danske deltagaren i färden *A. Hovgaard.*

Vegaexpeditionens vetenskapliga resultat

framställer Professor O. Torell i Publicistbladet »Nordostpassagen», i det han först påvisar skiljaktigheten i syftet med polarfärderna vid olika tider. Så var *upptäckten af ginare handelsvägar från Europa till Stilla Oceanen: »Nordvest och Nordostpassagen»* den ledande tanken för de tidigaste, från England utgångna ishafsfärderna. Derefter blefvo *»de rena geografiska upptäckterna»* målet för polarexpeditionen, till dess Franklins förolyckande framkallade de s. k. »Franklinsexpeditionerna», i syfte att bringa hjelp åt de saknade polarfararne.

De svenska ishafsexpeditionerna (ledda 1837 af Sven Lovén, 1858 och 61 af O. Torell, 1864, 1868, 1872—73, samt 1878—79 af Nordenskiöld, hafva från början haft en annan prägel och *afsett i främsta rummet polartrakternas naturhistoriska utforskande.* Resul-

---

*) Stenen utgöres af ett grofhugget granitblock, rest midtför ingången till sjökrigsskolan, och bär på den åt byggnaden vända sidan en groft ristad karta med vegastråten utprickad, samt derunder nedanstående inskrift:

Till minne
af
den första
kringseglingen
af Asien,
utförd 1878—1880
med svenska ångaren Vega,
restes denna sten
af
flottans män.

taten af denna förändrade metod antydde Petermann då han mer än en gång förklarade att *de svenska polarfärderna lemnat vigtigare vetenskapliga resultat än alla föregående Nord- och Sydpolsexpeditioner tillsammans.* När, längre fram, äfven *lösningen af geografiska problem* ingick i våra polfarares syfte fortsattes dock alltid, vid sidan deraf, de *rent naturhistoriska arbetena* efter den först utstakade planen. *Så*, säger Professor Torell, *har den i dessa dagar afslutade Vegaexpeditionen på en gång löst en af de största geografiska frågor och varit en vetenskaplig expedition af allra första rangen.*

Vegas stab af naturforskare och vetenskapligt bildade officerare samverkade till det stora målet att icke lemna något tillgängligt område oundersökt.

De *meteorologiska* och *hydrografiska* arbetena fortgingo meddelst regelbundna iakttagelser af luftens och hafsvattnets beskaffenhet, vindens riktning och styrka, himlens molnbeklädnad, nederbörden m. m. Efter infrysningen uppfördes ett observatorium af is och snö, der arbetet fortgick natt och dag, fördeladt mellan elfva af deltagarne i färden. *De magnetiska iakttagelser*, som här gjordes tillmätas stor betydelse. Nordenskiölds, från vinterhamnen till sv. vetenskapsakademien insända afhandling, »*Bidrag till kännedomen om norrskenens läge i rymden*», sammanstämde fullkomligt med Professor Edlunds samtidigt uppställda teori för norrskenet. Detta, säger professor Torell, visar på ett slående sätt de vetenskapliga arbetenas inre samband. En stor fysiker meddelar från sitt arbetsrum en ny teori öfver norrskenets natur, och en annan bekräftar, genom en serie iakttagelser i det på Asiens nordkust uppförda ishuset, teoriens sanning.

Det *geologiska* utbytet, ehuru ej synnerligen rikt, är dock af stor betydelse såsom bidrag till skingrande af den fullkomliga obekantskapen med de geologiska formationer, hvilka bilda Asiens nordligaste kustland.

Rörande dessa trakters *flora*, särskildt hvad *alger* och *lafvar* beträffar, hafva vigtiga iakttagelser gjorts, och för de *zoologiska* forskningarne dyrbara samlingar hemförts, samt väg brutits för insamlande af nya vetenskapliga skördar.

Äfven den *etnografiska* forskningen har, särskildt genom studiet af *Tsjuksjerna*, deras språk, lefnadsvanor och historia, samt genom undersökning af grafvar, redskap m. m. som efterlemnats af det genom Tsjuksjerna förjagade Onkilufolket, blifvit i väsendtlig mån riktadt.

»Att dylika arbeten och samlingar» slutar Professor Torell, »hafva af samtliga deltagare kräft allvarsamma uppoffringar, att de vittna om ett nit, hvilket blott ett stor mål förmår att ingifva, behöfver väl ej uttryckligen framhållas. Med tillfredsställelse kunna de derför nu se tillbaka på det verk de kämpat sig till. Och om

än minnet af den hyllning, som nu egnas dem en gång skall blekna, *skola dock dessa mäns bedrifter qvarstå i vetenskapernas historia som ett oförgängligt kulturarbete.*

Vid aftäckandet af "Vegastenen"

utanför k. Sjökrigsskolan på Skeppsholmen
den 30 April 1880.

Var välkommen! — Karg på orden,
blott med dessa enkla tvenne
helsar dig den svenska jorden,
»Vegas» gäfva hjelteskara,
efter vida vikingfärden,
åter hemma här hos henne
vid den moderliga härden.
År och dag hon bad: »Bevara,
Fader, mina käcka söner!»
Hörda blefvo hennes böner,
och i dag hon sina kära
trycker åter till sitt bröst.
Bättre än ett loftal kan det
röjer rörelsen, hon röner,
huru ljuft är mödrabandet,
hur hon, ärad af er ära,
krönt af kransen, som er kröner,
smekes af ert ryktes röst.

Oröjd vägen, vanskligt värfvet.
Hinder hopa sig och hota.
Hafvets troll sig harmsna rota
samman snart med mörkrets makter,
att med händer, hårda, kalla,
dolda draga i förderfvet
seglarns köl i dessa trakter.
Men med tålamod och djerfhet
»Vega» vet att trotsa trollen
och att dem besegra alla.
Alla falla de till fota,
kufvade, om än de knota,
och hon slutför, välbehållen,
sin triumf-vägbrytarban.

Hvad tre seklers möda trägen
icke genomföra kunnat,
hvad så mången oförvägen
velat vinna, men ej vunnit,
nu har blifvit henne unnadt.
Hvad de sökte, har hon funnit.
Hon har visat, Vega-vägen,
ocean till ocean.
Dertill ock fullbordat verket
under hägn af svenska »märket»,
flaggan blå och gul — vår egen
och af gammalt segervan.

Fordom svenska tungomålet
vida ljöd med klang af stålet
och förstods af hela verlden.
Men då skrefvo vi med svärden.
Än, som förr, dock vinnes målet,
blott att vi förmåga ega
våra runor rista höga.
Härvid gäller folkmängd föga.
Skrif så högt och stort, som »Vega»
skref den senaste bedriften.
Ingen missförstår den skriften.
Alla kunna läsa *den*.
Ingen heller miste tager
— framtid skall mitt ord besanna —
att den rika, friska lager,
som I virat kring er panna,
följas skall af flera än.
Stammen ger sin saft åt grenen,
som slår ut, blir grön och fager.
Ungdom närs af föredömen.
Derför restes minnesstenen,
derför restes han af sjömän
och just här af flottans män.

O. Stg.

Till Vegas besättning.

(Ur N. Ill. Tidn:s festblad: »Nordenskiöld».)

När hemmets bölja mot Vega slår,
En stilla hviskning ur djupet går.
Den ljuder mildt som en moders röst,
När hon trycker älsklingen till sitt bröst,
Och storm må brusa — den höres ändå:
Välkommen! du simpla tröja blå.

När glädjerop och kanonernas dån
Mot Vega skalla re'n långt ifrån,
Och ryktets tempel öppnar sin famn
För Nordenskiölds och Palanders namn,

Då stiger ur böljande skarors bröst
En hviskning, mild som en moders röst,
Trots bifallsstormen den höres ändå:
Gud signe dig, simpla tröja blå!

E. B n.

Vegas spår.

(Ur publicistklubbens festblad »Nordostpassagen».)

Gå, veka barn i silkesdrägt,
Gå, unga vind, gå, morgonfläkt
Från soliga Europa;
Gå bort från grönska, sol och vår
Till strand dit ingen sommar når,
Och sök, för ro skull, Vegas spår!

Sök lif i polens öde graf,
Sök ankarfäste i det haf,
Der ingen vimpel fladdrar;
Gå fram, der ingen kosa ledt,
Bryt väg, der ingen väg beredt,
Och mät de djup som ingen mätt!

Hur länge ha ej sol och dag
Förbidat detta hammarslag
Mot nattens stängda portar!
Upp, spräng dess murar! Varde spord
En kungsväg i den höga Nord
Kring hjessan af vår halfva jord!

Du svaga, veka menskobarm,
Fly från din härd, som var så varm,
Till is, som aldrig töar;
Fly från ditt bo — der du är van
Vid lekfull ro — till okänd ban
På plankan i en ocean!

Du växte på ett marknadstorg,
Der lif och ljus, der fröjd och sorg
I ständig vexling vimla;
Välan, begraf dig, med de få,
I verldens längst fördolda vrå,
Glad att en vildes koja nå!

Och har en vän, en mor du egt,
Och ha dig ljufva händer smekt
Af barn och trogen maka;
Fly! Fråga inte mer om dem;
Fly spårlös från ett tårögdt hem,
Att återse — du vet ej hvem!

Gå, gå! Lär att försaka allt
För bragd, som ingen anbefallt,
Men hugstort hjerta manar;
Gå modig, oförsagd, beredd,
Och faller du, af ingen sedd,
Sof ärofullt i snöig bädd!

Men vänder du med seger än
För menskligheten sak igen,
Förföljd af verldens jubel,
Din lager åt den Herren vig,
Som korat till sitt redskap dig
Och sprängt bland isarna din stig!

Gå, barn af tiden, fritt och käckt,
Gå, unga vind, gå morgonfläkt
Från soliga Europa!
Hvarhelst för verk, som ej förgår,
Du allt försakar, allt förmår,
Der skall du finna Vegas spår.

Z. Topelius.